

Útmutató az akkordjátékhoz

A következő fejezet elsősorban azoknak a billentyűsöknek (főként zongoristáknak) készült, akik még most kezdenek ismerkedni az akkordjáték rejtelmeivel. Praktikus tippeket, lehetőségeket találhatunk itt, technikailag nehézségi sorrendben, így az egyszerűbb kíséretformuláktól eljuthatunk az összetettebb, színesebb, változatosabb játéktechnikáig. Ne feledjük, az akkordokjelzésről történő kíséret egy improvizációs technika: gyakorlás és kísérletezés nélkül nincs fejlődés! Próbáljunk ki több technikát is egy-egy éneknél, kombináljuk őket és fedezzünk fel újabb lehetőségeket!

A kottapéldákat három nagy csoportba soroltam: az első kettőben (I.-II.) a kíséret mellett felhangzik maga az alpdallam is, a harmadikban (III.) csak az akkordok szólnak meg különböző figurációkban. Énekeskönyvünk tartalmilag igen változatos: a benne szereplő népdalok különböző korszakokban és más-más stílusban íródtak. Ennek a színes zenei palettának a természetes következménye, hogy nem valósítható meg minden alább található kíséretmód minden egyes éneknél. Továbbá a kíséret improvizálása közben figyeljünk a szövegtartalomra is: egy szomorú, bensőséges nagypénteki éneket nem kísérhetünk egy játékos akkordfelbontással a kétvonalas oktávban.

A könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért egy közismert éneknünk (165. dicséret - Itt van Isten köztünk) első dallamsorán keresztül tanulmányozhatjuk a különböző kíséretmódokat.

I. Jobb kéz: dallam, bal kéz: kíséret

alapdallam

a kíséret akkordjai (lásd: akkordtáblázat)

F C dm am B F C F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

I/1. a jobb kéz a dallamot játssza

a bal kéz csak az akkord alaphangjait játssza (F, C, D, A stb...)

megjelenik az első négyes-hangzatunk is (mivel a szeptimhang lefelé kívánczik, a záróakkord nem tartalmazza az akkord kvintjét)

F C dm am B F C7 F

szeptimhang

mivel az akkord kvintje egyben dallamhang is, nem ütjük meg bal kézzel

Az alaphang kibővül a terccel és a kvinttel, így már egy teljes hármashangzat kísérelheti a dallamot. Mivel valamennyi akkord kvintállásban található (a kvint van a felső szólamban), érdemes ugyanazzal az ujjrenddel játszani őket: 5 - kisujj, 3- középső ujj, 1-hüvelyk ujj. Bár az így létrejövő kvintpárhuzam sorozat - a klasszikus összhangzattan szabályai szerint - nem megengedett, az átláthatóság, érthetőség és a könnyebb játszhatóság érdekében érdemes az elején ezt a kíséretmódot elsajátítani.

Vigyázat: a tercek már nagyon "dörmögnek" a nagy oktáv alsó részében, ezért túl mélyre ne merészkedjünk ebben az akkordállásban, játszunk őket másik oktávban!

az első ütem, rosszul elhelyezett kvintállású I/3. akkordokkal

F C

rossz rossz

Útmutató az akkordjátékhoz

a szeptimhang itt csak a negyedik negyed alatt jelenik meg.

I/4.

Az akkordfelbontást alapozzuk meg ezzel az arpeggio-szerű figurációval: az akkord hangjai nem egyszerre szólalnak meg, hanem lentől felfelé haladva, egymás után. A sok átkötés miatt bonyolultnak látszó lejegyzés valójában egy egyszerű ritmust takar: Kezd a kíséretünk ritmikussá válni.

A bal kézben - a szebb hangzás érdekében - érdemes kihagyni a négyeshangzat azon hangját, ami a jobb kézben, azaz a dallamban szerepel (jelen esetben a kvintet, a "g" hangot)

I/5.

érdeemes az akkord leütése után egyből lenyomni, majd az akkordváltás előtti pillanatban ismét felemelni a zengető pedált

(a felbontást természetesen folytathatjuk a hangsúlytalan negyedeken is, így egy állandó tizenhatod mozgást kaphatunk)

bátran kísérletezhetünk a hangok sorrendjének megváltoztatásával is

I/6.

az akkordban az alaphang oktávja is megjelenik (az I/4. példa egy változata)

az akkord kvintje itt sem jelenik meg a bal kézben

ha jobban ki szeretnénk emelni a dallamot, bátran játszhatjuk azt oktávpárhuzamban

I/7.

az előző példában látható akkord felbontása (az I/5. példa változata)

mivel az utolsó ütem elején nem fél, hanem negyed értékűként váltják egymást a harmóniák, az első két ütem figurációjának ritmusa (tírítírítírít) itt megváltozik, állandó tizenhatod mozgássá alakul át (az I/5. példához hasonlóan)

Útmutató az akkordjátékhoz

I/8.

az akkordfelbontás itt tágabb fekvésben jelenik meg (sorrendben: alap, kvint, terc)

I/9.

a basszus - azaz a legmélyebb szólam - továbbra is a hangsúlyos ütemrészekben szólal meg, az akkord többi hangja azonban egy negyeddel később

a terc hiányzik a bal kézből mivel a jobb kézben jelen van

egyszerű dallamdíszítés a jobb kéz szólamában

trilla a záróhang előtt

I/10.

az előző példa (I/9.) ingabasszusának összetettebb változata: a basszus szólam oktávban megkettőződött, a középső akkordok pedig három szólamúvá bővültek

I/11.

az I/10. és az I/4. példák kombinációja a bal kézben.

Útmutató az akkordjátékhoz

akkordok alsó hangjai azért zárójelesek, mert egybeesnek a jobb kéz dallamhangjaival

I/12.

az I/10. példa egy változata: a bal kéz akkordjai egy oktávval feljebb - a dallama fölé - kerültek, így játék közben át kell nyúlnunk a jobb kezünk fölé

a negyedenként történő harmóniaváltás miatt ezen két akkord felett megszűnik az ingamozgás. Az első akkord kvinthiányos, ez azonban a hangzásban nem okoz hiányérzetet

az erősebb zárlatot eredményező oktávállás elérése érdekében az utolsó két akkord helyzete megváltozik

II. Jobb kéz: dallam+harmónia, bal kéz: basszus szólam

figyeljük meg, az akkord melyik hangja található a dallamban, majd egészítsük ki a hangzatot (az akkordtáblázat segít a különböző állások megtalálásában)

II/1.

a dallamhangok hármashangzatokká egészülnek ki a jobb kézben, a bal kézben az akkordok alaphangjai szólalnak meg

leüthetünk minden egyes dallamhangra is akkordot, ezzel azonban bánjunk óvatosan: ha nem játszunk elég lágyan az akkordrepetálásokat, könnyen szögletessé, erőszakossá válhat a kíséret

II/2.

az II/1. példát le is redukálhatjuk három szólamra, így állandó tercmenetet kapunk:

II/3.

Hasonlítsuk össze az II/1. és az II/3. letétet!

Vigyázat: a dallam és a harmóniák szabják meg, lehet-e a "dallam alá tercelni". Óvatosan és tudatosan használjuk tehát ezt a technikát!

Útmutató az akkordjátékhoz

II/4.

Az II/1. példa egy változata. Itt a belső szólamok az ütem hangsúlytalan negyedein szólalnak meg

II/5.

az akkord felső szólamában továbbra is ott vannak az alapidallam fő hangjai

Nem feltétlenül kell a szeptim hangnak egyből az akkordváltásnál megszólalni. Elég, ha csak közvetlenül a záróakkord előtt - átmenő szeptimként - jelenik meg.

II/6.

ez a fürgé akkordfelbontásos figuráció is tartalmazza az alapidallam hangjait (!)

a szeptimhang itt is az utolsó pillanatban jelenik meg
a sűrűbb dallamozgás miatt kissé megváltozik a figuráció

az I/6. ábra egy változata, ahol is a jobb kézbe kerül az arpeggio-szerű mozgás.

II/7.

a bal kézben a basszus hang oktávját egy kvint közbeiktatásával érjük el

II/8.

átmenő- és váltóhangokkal színesített basszus szólam

az akkord hangjai a dallam fölé kerülnek

a dallam középre kerül

III. Alapdallam nélküli akkordjáték

Ebben a fejezetben nem foglalkozunk a dallam hangoztatásával, "csupán" az akkordjátékkal. Biztosan éneklő csoportot, gyülekezetet, szólistát érdemes ezzel a technikával kísérni, ugyanis a hangszeres csak a harmóniákkal támasztja meg az ének szöveget, a dallamot nem játssza. A kíséret akkor jó és dinamikus, ha ritmizálással egyértelművé és egyenletessé teszi az ének tempóját (természetesen a tempót elsősorban az ének előtt felhangzó előjáték határozza meg).

A hangzatváltásnál két fontos dologra figyeljünk oda, melyek szebbé tehetik a játékunkat:

- Kezdetben kövessük a legkisebb mozgás elvét. Ha van átkötött hang, az maradjon a helyén, a többi szólam lehetőleg a legkisebb mozgással haladjon tovább (a későbbiekben természetesen mozoghatunk szabadabban is, ugorhatunk nagyobbakat, ha a kíséret koncepciója megkívánja).

- Ha a bal kéz basszus szólama szekundot lép valamelyik irányba, a jobb kéz harmóniáját lehetőleg az ellenkező irányba vezessük

A most következő három példában három különböző fekvésben (oktáv, terc és kvint) indul a jobb kéz kísérete:

A hangzatok közös hangjait szaggatott átkötés jelöli. Megüthetjük őket még egyszer, de át is köthetjük azokat

a bal kéz következetes nyolcadmozgását itt a jobb kéz veszi át (két hang erejéig a dallam szólal meg a jobb kézben)

III/1.

alapdallam

oktávfekvés (8)

a jobb kéz szólamai lefelé haladnak

basszus szekundlépése felfelé halad

példa az ellenmozgásra

a basszus szólam egyszerű ritmizálása segíti az énekest a tempótartásban

The score for III/1 features a vocal line with lyrics: "Itt van Isten köz-tünk: Jer-tek őt i-mád-ni, Hó-do-lat-tal e-lé áll-ni." The right hand plays chords F, C, dm, am, B, F, C7, F. The left hand plays a bass line with a second interval step up. Annotations include: 'oktávfekvés (8)' pointing to the right hand, 'a jobb kéz szólamai lefelé haladnak' (the right hand parts descend), 'basszus szekundlépése felfelé halad' (bass line second interval step up), and 'példa az ellenmozgásra' (example of counter-motion) pointing to the bass line.

III/2.

tercfekvés (3)

egyszerűen ritmizált basszus szólam

The score for III/2 features the same vocal line. The right hand plays chords F, C, dm, am, B, F, C7, F. The left hand plays a simple rhythmic bass line. Annotations include: 'tercfekvés (3)' (third position) and 'egyszerűen ritmizált basszus szólam' (simply rhythmicized bass line).

III/3.

kvintfekvés (5)

az első két ütemben a basszus szólam ritmusa megegyezik az ének ritmusával

The score for III/3 features the same vocal line. The right hand plays chords F, C, dm, am, B, F, C7, F. The left hand plays a bass line with a fifth interval. Annotations include: 'kvintfekvés (5)' (fifth position) and 'az első két ütemben a basszus szólam ritmusa megegyezik az ének ritmusával' (in the first two measures, the bass line rhythm matches the vocal rhythm).

Útmutató az akkordjátékhoz

A előző három példa továbbgondolását, ritmikusabb formáját láthatjuk a következő háromban:

a jobb kéz akkordjai
negyedenként ismétlődnek

III/4.

oktávállás (8)

a bal kéz felső szólama következetesen
nyújtott ritmust hangoztat

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

III/5.

tercállás (3)

a bal kéz felső szólama következetesen
szinkópa ritmust hangoztat

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

III/6.

kvintállás (5)

a szinkópáló mozgás a jobb kéz középső szólamaiban jelenik meg

a jobb kéz sűrűbb mozgása miatt
a bal kéz ritmusa leegyszerűsödött

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

III/7.

az akkordok fekvésének változtatásával eljutunk az egy-
vonalas oktávából a kétvonalas oktávba, majd vissza

bátran zárhatunk terchelyzetű
akkordra is a jobb kézben

(3) (5) (8) (3) (8)...

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

Útmutató az akkordjátékhoz

akkordfelbontás található minden hangsúlyos negyed értéke után (vesd össze a III/5. példával)

III/8.

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

a szép hangzás elérése érdekében a nagy oktávból - vagy mélyebbről - indított akkordfelbontást érdemes az alaphang és a kvintek váltakozásával indítani, az akkord tercét pedig csak a kis, vagy az egyvonalas oktávban megszólaltatni először

arpeggioval színesíthetjük a záróakkordot

III/9.

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

a folyamatosan hullámzó tizenhatod értékekből álló felbontás itt fentről indul, de ugyanúgy lefelé halad, mint az előző példában

az a-moll akkord felfelé irányuló bontása a kétvonalas oktáv tartományába vezeti a kíséretet

egy másfajta figuráció a tizenhatodos felbontásra:

III/9.

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

a figuráció egy tizenhatod szünettel kezdődik (a hangsúlyos "ütemegyet" a basszus szólam adja)

folyamatosá és következetessé válik a kíséret azzal, hogy az F-dúr akkord bontása nem szünettel indul, hanem - követve az eredeti koncepció ritmusát - végig tizenhatod mozgást végez

Útmutató az akkordjátékhoz

az előző figuráció felfelé haladó változata:

III/10.

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

III/11.

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

itt a felbontás egyik hangja (a legmélyebb) mindig egy helyben marad

III/12.

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

ebben a változatban a felbontás mindkét kézben megjelenik, középszólamként

a záróakkord előtt mindkét kéz felbontása párhuzamosan mozog felfelé

III/13.

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek öt i - mád - ni, Hó - do - lat - tal e - lé áll - ni.

A lejegyzésben bonyolultnak tűnő akkordfelbontás a két kéz egyszerű váltakozásával oldja meg a kíséret gyors hullámzását. Nem kell egyenletesen játszani a harminckettedeket - indulhatnak egy kicsit lassabb tempóban, majd pár hang után felgyorsulhatnak - a lényeg, hogy az új harmónia kezdőhangjára pontosan megérkezzünk! A zengetőpedállal való kötés -harmóniánként - itt is elengedhetetlen.

Útmutató az akkordjátékhoz

Végezetül álljon itt egy - a teljes versszakra kiterjedő - kidolgozott kíséret, mely az eddigi példák technikáiból építkezik. Elemzés közben keressük vissza a - jelzések segítségével - a korábbi példákban megismert eszközöket, figurációkat.

III/14.

F C dm am B F C7 F

Itt van Is - ten köz - tünk: Jer - tek őt i - mád - ni, Hó - do-lat - tal e - lé áll - - ni.

III/5. III/12. III/6. I/10. II/7. III/8. II/8. III/1. II/8. I/4. II/6.

F C dm am B F C7 F

Itt van a kö - zé - pen: Min - den csend-re tér - ve Ő e - lőt - te hull - jon térd - re.

III/12.(var.) II/5. III/9. I/12.

F B C F F B C F am B C7 F

Az, a - ki Hir - de - ti S hall - ja itt az í - gét: Ad - ja né - ki szí - vét!

II/6. III/7. I/10.